

ЯКЩО ДИТИНА ПОЧАЛА БРЕХАТИ...

Шановні батьки, запитайте себе: чи варто сьогодні виховувати дитину правдивою, порядною, справедливою? Якщо Ваша відповідь стверджувальна, ця глава для Вас. Якщо ж Ви не переконані, що ці чесноти потрібні Вашій дитині, то як Ви поставитеся до того, що вона почне говорити Вам неправду або ж навіть красти? Як будете чинити?

Невмолима статистика вважає, що біля 5% дітей брешуть, причому не тільки дошкільнята, але й молодші школярі, підлітки... Але перед тим як брехати навмисно, дитина часто бреше, не розуміючи цього. Вона придумує різні фантастичні історії, часто видаючи бажане за дійсне, не розуміючи того, що брехня заслуговує осуду. Але вже після 6 років дитина може користуватися брехнею як засобом досягнення певних цілей.

Мотиви брехні можуть бути різними:

—*брехня як засіб отримання бажаного* (хлопець просить у батьків гроші, називаючи значно завищену цифру, ніж насправді треба віддати для потреб, розраховуючи потратити різницю на свій розсуд);

—*як засіб уникнути покарання*. Так, дитина часто вдається до обману скриваючи свої справжні результати, провини, якщо знає, що буде покарана, особливо, якщо йдеться про фізичні дії;

—*як засіб уникнути порівнянь з іншими*, утримання від надто довгих і нудних нотацій

— *як засіб самозахисту* (вихователька сказала що про поведінку Андрія обов'язково розкаже батькам, а хлопець, не бажаючи відчути батьківський осуд, сказав виховательці, що у них вдома злий собака, дуже небезпечний, хоча насправді ніякого собаки ніколи й не було);

—*як бажання відповідати заданій ролі* гарної дівчинки, пай-хлопчика (дівчинка випадково порвала своє плаття і придумала неймовірну історію, яка «підтверджувала» її невинність);

—*як засіб підвищення і без того достатньо високої самооцінки* шляхом явного перебільшення своїх переваг, похваленням дитина намагається довести свою винятковість;

—*брехня як засіб помсти*, причиною якої може бути суперництво, ревності, зокрема, між дітьми в одній сім'ї. Маленький брехунець здатний «прикрасити» провину сестри чи брата неіснуючими доказами;

—*як засіб привернути до себе увагу* (дитина видумає неправдиві історії про те, які тварини в неї живуть, якими мовами володіє дідусь, на скількох музичних інструментах грає батько, чи якими матеріальними цінностями забезпечена її сім'я і т.ін.);

— *брехня-звичка*, яка народилася як наслідування дорослим (мама просить дитину сказати, що її немає вдома; батько говорить сусідові, що немає приладу, який той хоче позичити; батьки в гостях перебільшують успіхи своєї дитини, а вона чує це);

—*немотивована брехня*. Обман дитини у неї в крові, є дані, що це

«генетичний обман». Така брехня не піддається корекції. Витоки її насправді, очевидно, в генетиці, оскільки в одній сім'ї брешуть відразу декілька дітей.

До уваги батьків

—особливості брехні Вашої дитини вказують на особливості її особистості і інтелекту.

Звичайно малюки з високим інтелектом брешуть рідше, тонше і розумніше від своїх ровесників;

—є дані, що агресивні, некеровані діти в 2,5 рази частіше обманюють ніж. решта;

—до групи ризику входять й діти, які живуть в неповних або неблагополучних сім'ях;

—уважно спостерігайте за рухами і мімікою дитини, коли вона розповідає Вам свою "правдиву" історію. Якщо брехня ще не стала звичкою, то дитина уникає прямого контакту очей, рухи у неї метушливі, вона збуджена, ніяковіє.

ЯК РЕАГУВАТИ БАТЬКАМ У СИТУАЦІЇ, КОЛИ ДИТИНА СХИЛЬНА ГОВОРТИ НЕПРАВДУ

© Знайти причину брехні, з'ясувати — випадкова чи навмисна. Чи не стали саме Ви невільним спонукувачем дитини до брехні?

—чи не створюєте ситуацій, коли дитині зручніше збрехати, ніж бути з Вами відвертими;

—чи її відвертість не відбивається негативно на ній.

© Покажіть, що ви засмучені. Не вживайте погроз, а знайдіть конкретні приклади, які б переконали дитину у тому, що маленька брехня може призвести до великих бід. Поясніть, чому необхідна чесність. Малюк повинен зрозуміти, чому він не правий і як треба було повести себе в такій ситуації.

© Якщо дитина сама зізнається у брехні, ні в якому разі не слід карати її, краще підтримати, щоб вона повірила у свої сили: якщо зуміла подолати спокусу обману, зізналася, що сказала неправду, — значить, чесна і більше нікого не обманюватиме.

© Якщо малюк не хоче зізнаватися, не примушуйте його це робити, краще придумайте казку або історію про те, що один хлопчик (дівчинка) сказали неправду, і як після цього постраждали їхні друзі і вони самі. Це для дитини буде більш доступно і переконливо, ніж роз'яснення абстрактних понять «брехня» і «обман».

© Якщо Ви точно знаєте причину брехні, скажіть відразу, що Вам все відомо, а не розставляйте для дитини питання — пастки.

© Ваша дитина повинна зрозуміти, що Ви не зможете змиритися з брехнею. І навіть замовчування правди — теж брехня.

© Вчіть її бути правдивою. Якщо виникають ситуації, коли дитина говорить неправду і вважає, що чинить правильно (так звана брехня "во спасіння" — не видати друга, прикрити чийсь ганебний вчинок), потрібно разом з нею поміркувати, чи це найкращий вихід із ситуації, і чи єдиний? Адже двох правд не буває: є правда і є брехня.

© Намагайтеся якнайчастіше заохочувати щирість, відвертість. З'ясуйте, що розуміє дитина під поняттями «чесна людина», «слово честі». Обговоріть з нею правила чесності, ті з них, що в даний час вона здатна осмислити, наприклад:

- сказав — зроби;
- не впевнений — не обіцяй;
- помилився — визнай;
- забув — попроси пробачення;
- говори те, що думаєш;
- не можеш сказати правду — поясни чому;
- не видавай чужу таємницю.

© Коли малюк обманює, наслідуючи ровесників, слід втрутитися в його дружні стосунки, якщо потрібно, припинити їх.

Якщо дитина своєю брехнею копіює Вас, то ніякі аргументи на користь правдивості і чесності не допоможуть. Щоб навчити дитину бути чесною, необхідно самому бути чесним.

© Коли малюк за допомогою брехні намагається уникнути покарання за поганий вчинок, він повинен знати, що покарання за брехню вдвічі сильніше: за саму провину і за брехню, якою цю провину хотів приховати [25, с. 190].

Не розпалюйте ревності і суперництва між дітьми у Вашій сім'ї, створіть атмосферу довір'я, комфорту, душевної близькості.

Прочитайте разом з дітьми

ЧОМУ ЗДИБУВАВСЯ ПЕТРИК.

Мама залишила Петрика вдома, а сама пішла до крамниці по хліб. Петрик сидів біля відчиненого вікна. На вікні стояла кришталева ваза. На дворі було тепло. Сіяло сонце, співали пташки.

Великий барвистий метелик сів на кришталеву вазу. Петрикові захотілось впіймати метелика. Він зіп'явся на вікно, простяг руку, штовхнув вазу. Кришталева ваза впала на подвір'я й розбилася.

—Що ж тепер буде? Що скаже мама? — засумував хлопчик.

Він позбирав скалки, відніс на город закопав маленькою лопаткою в землю.

Сів біля вікна Петрик і жде маму.

Ледве мама відчинила двері, Петрик підбіг до неї й каже:

—Мамо, то не я розбив кришталеву вазу. Не я скалки відніс на город і закопав маленькою лопаткою.

В очах матері Петрик відчув тривогу.

—Хто ж розбив вазу? — запитала мама.

—Метелик, — тихо відповів Петрик.

Мама усміхнулася.

—Як метелик розбив вазу — це зрозуміло... — сказала вона. — Але як він відніс ті скалки на город і як закопав їх — дивно.

Петрик теж здивувався. Настільки здивувався, що аж заплакав.

? Що спонукало Петрика сказати мамі неправду? Чи подібні ситуації траплялися з тобою? Як ти чинив?

БРЕХУН

Хлопчик стеріг ВІВЦЕ і, наче побачив вовка, став кликати:

— Допоможіть, ВОВК! ВОВК!

Чоловіки прибігли і бачать: неправда. Як зробив він так і два, і три рази, сталося — і справді прибіг вовк.

Хлопчик став кричати:

— Сюди, сюди швидше, вовк!

Чоловіки подумали, що він, як завжди, обманює, — не послухали його.

Вовк бачить, боятися нічого: на пасовищі перегриз усе стадо.

Л.Толстой

? В народі кажуть: раз збрехав, вдруге не повірять. Подумай над цим.

МИШКА — ХВАСТУХА

Одна Мишка гуляла в лісі і зустріла там Оленя з золотими ріжками.

— Подаруй мені твої золоті ріжки, — попросила в Оленятка Мишка.

— Навіщо тобі мої золоті ріжки? Вони будуть тобі заважати, — відповіло Оленя.

— Ти жаднюга, жаднюга! — стала дражнити Оленятко Мишка.

— Я не жадібний, — відповіло Оленя і наділо на голову Мишці свої золоті ріжки.

Мишка зраділа і побігла всім показувати, яка прикраса у неї на голові. Вона так поспішала, що навіть забула подякувати Оленяткові.

Коли Мишка побачила своїх подружок, то стала хвалитися перед ними.

— Я краща від усіх, я багатша від усіх, я не буду з вами, сірими, дружити.

Раптом з-за кущів вистрибнув Кіт. Всі прості мишки швидко поховалися по своїх нірках, а Мишка з золотими ріжками застряла. Кіт накинувся на неї і з'їв.

Залишилися лежати на траві лише золоті ріжки. Прийшов Олень і надів їх знову собі на голову.

— От як погано бути хвалькуватим, — зітхнув Олень і похитав золотими ріжками [38].

? Людям часто доводиться говорити про те добре, що вони мають. У яких же випадках їхні розповіді сприймаються як похвалення? Чому ж це погано — бути хвалькуватим?

ЧОГО ЯБЛУКА СТАЛИ КИСЛІ?

Мишкові і Дмитрикові захотілося чужих яблук. Гарячого липневого дня близнята перелізли тихенько через тин сусідського саду. Вилізли на гіллясту яблуню та й їдять. Яблука ще й не допіли, але хлопчикам здалися такими

солодкими, що вони аж очі позаплющували від задоволення.

Коли це в сад непомітно прийшов сусід — садівник. Побачив Мишка й Дмитрика та й каже:

— А чого це ви ховаєтесь на яблуні? Злазьте, нарвіть яблук, скільки вам хочеться, сідайте і їжте собі на здоров'я.

Хлопчики до того були приголомшені словами садівника, що навіть не встигли подумати, щоб утекти. Зашарілися від сорому, позлазили з яблуні. Привіталися з садівником, нарвали яблук, посідали на траві та й їдять.

Але яблука стали кислі. До того кислі, що хлопчики аж очі позаплющували від оскоми.

В.Сухомлинський

? Чого ж яблука стали кислі? Чому грішно зазіхати на чуже?

ТАК БУДЕ СПРАВЕДЛИВО

Мама пішла в магазин. Як тільки за нею зачинилися двері, брати почали пустувати: вони то бігали навколо столу, то боролися, то кидалися

подушками. Раптом клацнув замок: це повернулася мама. Старший брат, почувши, що двері відчиняються, швидко сів на диван. А молодший не помітив приходу матусі і продовжував гратися з подушкою. Ось він її підкинув догори і влучив у люстру, люстра стала хитатися. Мама, розсердившись, поставила його в кут. Старший брат піднявся з дивана і встав поряд з молодшим.

— Чому ти встав у кут, я тобі не казала? — запитала мама.

— Так буде справедливо, — серйозно відповів їй старший син. — Адже це я придумав кидатися подушками.

Мама розгублено посміхнулася і вибачила обох братів.

? Тобі сподобався вчинок старшого брата? Чому він так зробив, адже можна було вчинити по-іншому і уникнути покарання?

БРАТ І СЕСТРА

Сергійко і Ганнуся залишилися вдома самі, і брат сказав сестрі: «Підемо, пошукаємо, чи не залишилося вдома чого-небудь смачного і поласуємо». — «Якщо б ти повів мене у таке місце, де нас ніхто не побачить, то, можливо, я пішла б з тобою», — відповіла Ганнуся. — «Підемо в комору, там ми знайдемо щось смачненьке, і ніхто нас не побачить». — «Ні, Сергійко, там може побачити нас сусід, він рубає на подвір'ї дрова». — «Ну, так підемо на кухню», — вмовляв Сергійко сестру. — «Там стоїть цілий глечик меду, і ми намастимо собі по великій скибці хліба». — «В кухні побачить нас сусідка: вона, напевне, тепер сидить біля вікна і пряде». — «Ах, яка ж ти боягузка, Ганнуся», — сказав маленький ласун, — підемо, якщо так, у погріб їсти яблука, там вже напевне нас ніхто не побачить». — «Ах, любий Сергійко, невже ти думаєш, що в погребі ніхто вже нас не побачить? Хіба ти не знаєш про те, хто бачить крізь стіни та від кого і в темряві неможливо заховатися?

Сергійко перелякався. — «Правда твоя, сестричко, — сказав він. — Бог бачить нас і там, де людське око нічого не бачить, а тому ні наодинці, ні в темряві не повинні ми робити нічого такого, чого не сміли б зробити при інших і при світлі».

К.Ушинський

! Прочитай ще раз виділені слова. Запам'ятай їх!

ЧОМУ ТРОЯНДИ КОЛЮЧІ?

В одній сім'ї було двоє дітей — хлопчик і дівчинка. Жили вони дуже бідно. А тут наближався день народження їхньої бабусі. Грошей на подарунок у них не було, а їм дуже хотілося привітати свою бабцю, яка змалку ніжно їх доглядала, пестила, співала колискові, пекла смачний хліб та розповідала довгі-предовгі казки.

Недалеко від них жила пані Марія, яка на базарі продавала троянди. От діти і вирішили попросити квітів у неї. Коли ж Петрик з Катрусею (так звали дітей) прийшли до жінки з цим проханням, пані Марія їм відмовила, мовляв, вона вирощує квіти для продажу, а не для того, щоб їх дарувати усім бажаним.

Діти були у розпачі, не знали де взяти квіти і на думку їм прийшло вкрати троянди. Вони дочекалися доки стемніє і пішли у знайомий сад. їм було і соромно, і страшно. І боялися вони не темряви, а того, як би хтось їх не побачив. Та коли діти вже хотіли зірвати квіти, з дому вийшла господиня і побачила їх. У страшному гніві вона стала кричати і проклинати дітей: «Щоб добра вам ніколи не було, щоб руки вам повідсихали!»

У цю ж хвилину сталося непоправне: руки дітей стали безсилями і звислими, немов неживі. Пані Марія це побачила і, нічого не сказавши, пішла до хати. Про що вона думала у цей момент: чи раділа, що її прокляття набуло такої сили, чи, може, пожалиш, що так поспішила з бажанням недоброго? Хто зна...

Та Бог усе бачив. Дітям, звичайно, здорових рук не дав, бо красти — великий гріх, адже вони могли знайти інший вихід {подумай і ти, який саме). Але за те, що пані Марія так вчинила з цими дітьми, виявилась жорстокосердною і жадібною, як кричала брутальні слова-прокляття, Бог вирішив, що троянд вона продавати більше не буде (а продаж троянд був головним засобом її безбідного існування). Коли зранку жінка зібралася на базар і прийшла зірвати свіжих квітів, то зробити цього не змогла — всі стебла троянд були вкриті товстими гострими колючками:

Відтоді ці чудові квіти мають колючки на своїх стеблах, нагадуючи про те, що бажати зла іншому, так само як і брати чуже, — великий гріх.

! Намалюй троянду. Малюючи колючки, згадай, чому вони з'явилися на її стеблі.

КІСТОЧКА

Купила мати слив і хотіла їх дати дітям після обіду. Вони лежали на тарілці. Іванко ніколи не їв слив і все нюхав їх. Вони дуже йому подобались. Дуже хотілося з'їсти. Він все ходив мимо слив. Коли нікого не було, він не втримався, схопив одну і з'їв. Перед обідом мати порахувала сливи і бачить — однієї немає. Вона сказала батькові.

За обідом батько й каже:

—А що, діти, чи не з'їв хто-небудь одну сливу?

Всі сказали:

—Ні.

Іванко почервонів, як рак, і сказав теж:

—Ні, я не їв.

Тоді батько сказав:

— Те, що з'їв хто-небудь із вас, — негарно, але не в тому біда. Біда в тому, що в сливах є кісточка, якщо хтось не вміє їх їсти і проковтне кісточку, то через день помре. Я цього боюсь.

Іванко зблід і сказав:

— Ні, я кісточку вкинув за вікно.

І всі засміялися, а Івасик заплакав. Л.Толстой

? Як ти думаєш, чому Іванко сказав неправду? А чи не краще відразу сказати правду, хоча і бути, можливо, після цього покараним, ніж переживати сором перед усіма, коли брехня виявиться?

БАГАТСТВО

Один небагатий молодий чоловік зустрівся зі своїм давнім учителем і гірко жалівся йому на свої невдачі в житті. Він був колись кращим учнем у школі, і ті, які вчилися набагато гірше від нього, користувалися тепер багатством і відомістю, тоді як він в усьому терпів нестатки.

«Невже ж ти насправді такий бідний, як кажеш?» — сказав йому учитель, ти, здається, користуєшся дуже добрим здоров'ям, і ця рука, продовжував учитель, взявши за праву руку свого колишнього учня — сильна і здатна до роботи. Чи дозволив би ти відрізати її за тисячу рублів?

—«Упаси Боже, ні за десять», — відповідав молодий чоловік.

—«А за скільки віддав би ти твої зіркі очі, які так ясно бачить божий світ, твій гострий слух і твої молоді ноги? Я думаю, ти не проміняв би їх і за ціле королівство?»

— «Звичайно, ні», — відповідав юнак.

— «Як же ти скаржишся на свою бідність, володіючи такими багатствами».

К.Ушинський

? Спробуй передбачити, як зміниться життя юнака після уроку, наданого йому вчителем.

ЯКЩО ДИТИНА ПОЧАЛА БРАТИ ЧУЖЕ

НЕ треба кричати, сваритися, таврувати, ганьбити, називати злочинцем, говорити, що ви його перестали любити і поважати, що вона погана і нікому тепер не потрібна...

НЕ можна не звертати увагу на те, що у дитини з'являються чужі речі, що багато друзів Вашої дитини з «поганої компанії», не задовільняти їх основних потреб; ігнорувати прояви заздрощів до більш заможних людей.

Врахуйте, що мала дитина не краде, а бере. Бере при всіх, щоб погратися, насолодитися річчю, тому, якщо малюк «випадково» візьме чужу іграшку додому, він не надає цьому якогось значення. Треба роз'яснити, що означає «моє», «твоє», «своє», «чуже» і заборонити без дозволу брати чуже.

Дошкільник може красти, не встоявши перед спокусою, коли те, що він краде, є його мрією, яка навряд чи могла б здійснитися. Але робить він це вже потайки. А це означає, що це вже крадіжка, перемішана з брехнею. У такій ситуації дитина засвоює, що після скоєної крадіжки йде процес розслідування батьками і, хочеться тобі чи не хочеться, украдену річ доведеться повернути, але це повернення відбуватиметься з ганьбою і осудом усіх, хто став свідком нечесного вчинку. Такий урок повинен засвоїти будь-який злодюжка (якому вже 6 років), щоб він не перетворився у крадія.

Дитина може красти, наслідуючи ровесників або ж і батьків. Якщо малюк бачить, що ви приносите з роботи все, що тільки можливо взяти, то дитина сприймає як тюрму привласнення чужого.

Бути серед ровесників, які крадуть, «білою вороною» дитина частіше всього неспроможна: вона вимушена рахуватися з правилами групи або залишити її. Тож батькам треба знати, з ким товаришує їхній син (донька) і в разі необхідності позбавити дитину можливості бути у сумнівній компанії.

Крадії бувають різні, деякі з них — пацієнти психіатрів. Інколи зустрічається kleptomania, тобто крадіжка, яка проявляється поза волі, коли ніби звужується свідомість, виникає імпульсивна дія, а потім людина приходиться до тями, виявляє, що щось вкрала, відчуває докори совісті і повертає потерпілому вкрадене. Якщо малюк краде безпричинно і постійно, необхідно показати його ісихоневрологу і провести призначену ним корекцію.